

Obramboslovje in obramboslovni študij na FSPN

Pred nedavnim je bilo med javno razpravo o programu za magistrski študij obramboslovja treba odgovoriti na vprašanje: »Obramboslovje, kaj pa je spet to?«

Kratka pismena utemeljitev je potem sicer zadoščala za sprejem programa, vprašanje pa je vseeno zapustilo nelagoden občutek, namreč, če po desetih letih, kolikor ta študij teče na eni od slovenskih fakultet, o tem ne ve nič univerzitetni učitelj, kaj šele ve t. i. širša družbena skupnost?

Kaj je torej obramboslovje?

Naj mi bo za tole priložnost dovoljeno pomagati si s priliko, ki bo ob dvajsetletnici obramboslovja nemara zvenela naivno, danes pa jo še tvegam.

V parku sredi mesta je gibanje podrejeno osrednjemu liku, ki ima lepoto in praktično vlogo, recimo – cvetlični uri. Od daleč se vidi, koliko kaže, številke in kazalca so iz raznobarnega cvetja, lik obdaja travnati pas, ki ščiti nežne nasade pred malomarnimi meščani, na robovih travnika so lične table z napisi »Ne hodi po travi!« Čez park ni bližnjic, in tam, kjer bi si jih hiteči nedisciplinirani pešci utegnili izhoditi, je oblikovalec prebrisano zasadil neko vrsto okrasnega bodičevja, ki določa »meje svobode«. Park je lep na pogled, skrbno ga negujejo, cvetlična ura kaže točen čas in posebno lepo je ob polnih urah, ko se nad raznobarnimi cvetočimi številkami pokrijeta kazalca – urni z modrimi spominčicami, nad njim pa minutni z rumenimi mačehami. Meščani imajo svojo cvetlično uro radi, ko hitijo mimo nje na odmerjeni razdalji, na avtobusnem postajališču ob robu parka pa čakajoči nestrpno pogledujejo na žepne in ročne ure. Vse je na svojem mestu.

Recimo, da takle park s svojim likom ponazarja tisto, kar navadno strnemo z oznakami *obramba*, *obrambna dejavnost*, *vojska*.

V tem mestu pa je še en park. Arhitekt, ki so mu poverili oblikovanje, je naročil, naj tisto, kar naj bi bil park, zasejejo s travo. Še ko je poganjala, je stal tam in opazoval. Namreč, kje in kako hodijo meščani po svojem bodočem parku. Izpod podhoda jih je ob dežju precej (preštel jih je) ubralo bližnjico – kar počez – k avtobusnemu postajališču. Deževnih dni – je zvedel – je v tem mestu povprečno sto na leto. To potko bodo torej zanesljivo uhodili. Od postajališča jih je tudi precej, večinoma mladih, v parih ali v skupinah, vzelo diagonalo k stavbi s kinom in disko klubom. Ta pot bo nekoliko širša, je spoznal. Priskrbel si je podatke o številu starejših meščanov iz bližnje okolice. Ti ne bodo rabili bližnjic, ampak klopce. Bili so tudi taki, ki so hodili kar tako, enkrat tukaj, drugič tam. Te »naključno agregirane posameznosti« je izločil, ko je naredil načrt poti po parku. Tako se je podredil »spoznavni organizaciji družbene kompleksnosti« (kot bi dejal Mlinar). Tudi tu je ob potkah postavil lične table z napisi »To je vaš park!«, v like, ki so nastali med potkami, pa je dal posaditi cvetje. Za cvetlično uro nekako ni bilo pravega prostora, sicer pa jo itak imajo v onem parku.

Recimo zdaj spet, da nam ta park ponazarja družbeno skupnost, ki si je življenje uredila demokratično, praktično in razumno, tudi na prijaznost in lepoto ni pozabila.

Recimo tudi, da nam stroke, ki sodelujejo pri tem, da je prvi park lep, da je

lepa tudi ura in gre povrh tega še točno, da torej te stroke pomenijo vojaške znanosti in vede.

Da tretji park, za katerega meščani želijo, da bo hkrati lep in funkcionalen, ne bi nastal s kompromisom, mora poskrbeti interdisciplinarna panoga, ki zna upoštevati obojne, tudi nasprotujoče si zakonitosti. Ta panoga je obramboslovje.

V tretjem parku oblikovalec ne bo speljal bližnjice čez cvetlično uro, kakor tudi ne zgolj zasadil cvetličnih števil na prostore med potkami, ampak bo iskal rešitve v preoblikovanju ure (npr. v kvadratasto namesto okrogle) ali v prilagoditvah objektov v parku (npr. prestavitev kioska ali avtobusnega postajališča). Tudi misli o pomožni sončni uri ne bo zavrzel.

Gledano tako, je obramboslovje interdisciplinarna znanstvena panoga, določena z lastnim predmetom proučevanja, njemu ustreznim analitičnim pristopom ter izbranimi cilji.

Obramboslovje (obramba + slovje = veda o obrambi; naravoslovje: narava + slovje = veda o naravi) ni identično z obrambo kot obliko taktičnega ali strateškega bojnega dejstvomovanja v svoji splošnosti, kakor tudi v vsakokratni danosti prostora in časa, ampak zajema vsoto vseh družbenih dejavnosti, usmerjenih k branjenju neodvisnosti in nedotakljivosti države, družbeno-politične ureditve in ostalih vrednot pred napadalcem oz. sploh pred sovražnim delovanjem. Obramba torej v tej zvezi ne zajema samo pojmovnosti iz vojaških znanosti in ved (strategije, taktike, operatike, logistike), kakor tudi ne samo oblike oboroženega spopada v vojni (tj. med vojaškimi formacijami), ampak tudi vojaških, polvojaških in nevojaških dejavnosti izven samega spopada (npr. pred njim) in izven spopada vojaških formacij.

Obramboslovje se opira predvsem na družboslovje, ob njem pa tudi na naravoslovne, tehnološke in biološko-medicinske vede. Interdisciplinarnost se zato ne pojmuje kot seštevek, ampak kot preplet iz niti družboslovja in vojaških znanosti, kar daje tkanino, katere dve strani sta družboslovje in vojaške znanosti. Ta preplet se izraža tako, da se obramboslovje ne zadovoljuje samo z upoštevanjem splošnih družbenih zakonitosti (»splošnih smeri družbenega razvoja«; J. Goričar), ampak upošteva konkretne pogoje vojne in drugih, z vojaško silo povezanih oblik reševanja družbenih protislovij, in hkrati, da se ne zadovoljuje samo z upoštevanjem splošnih zakonitosti vojne in vojaške sile, temveč upošteva tudi konkretne pogoje potekanja družbenih procesov. Kolikor je opazovanje teh procesov možno izolirati na omejena izkustvena področja, je v obramboslovju možno tudi eksperimentalno preverjanje teorije. V tem smislu je obramboslovje poleg usmerjenosti v sedanost (prek sociologije in zgodovine v preteklost) usmerjeno tudi v prihodnost (iz gibanja v sedanosti v prihodnost). Obramboslovje torej na osnovi družboslovnega razkrivanja družbenih pojavov in procesov ugotavlja možnosti delovanja družbe, njeno pripravljenost in zmožnost, da v najbolj neugodnih razmerah organizira splošni oboroženi boj proti napadalcem, oziroma uresničevanje jugoslovanske doktrine splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Poudarjeno temeljišče slovenskega obramboslovja in družboslovja izhaja tako iz specifičnosti razvoja slovenske družbe (večstoletna odsotnost lastne državnosti in s tem lastne vojske, izkušnje NOB), kakor tudi iz sedanjih družbeno-političnih razmer (odsotnost srednjih vojaških šol in vojaških akademij v SR Sloveniji). Zaradi tega ima razvoj obramboslovja prvovrstni pomen, samo obramboslovje pa se mora šteti za sestavino nacionalne kulture.

Obramboslovni pristop k obrambnim in zaščitnim dejavnostim zajema od

preprostejših nalog, kot je npr. odločitev o tem, kaj se v različnih časovnih in prostorskih okoliščinah – v miru, v pripravah na vojno, ob elementarnih nesrečah – šteje za tajnost in kaj – obratno – ravno to ne sme biti, nadalje načelnih odgovorov na vprašanje, kako in kje naj se v družbi začrtajo meje med t. i. doktrino oboroženega ljudstva ter med militarizacijo družbenega življenja, pa do zapletenih vprašanj s kompleksnimi rešitvami, kot je npr. prostorsko razpršena ali strnjena razporeditev objektov in zalog glede na zahteve mirnodobnih in nemirnodobnih razmer, ter koliko si, če si sploh, te zahteve nasprotujejo oziroma v katerih točkah se ujemajo.

Že enajsto leto poteka v skladu z medrepubliškimi dogovorom iz leta 1975 študij obramboslovja na naši fakulteti. Obravnava se kot študij posebnega družbenega pomena. Desetletno obdobje, ko se je ta študij imenoval smer za SLO in DS, kot ga še zdaj imenujejo na fakultetah v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu in Skopju, je bilo obdobje iskanj, saj tudi akt sprejetja zasnove SLO in DS še ni zagotovil delovanja tega sistema. Omahovanja pri organiziranju tega študija zato na določen način odražajo rast sistema SLO in DS. Ni bilo sporno bistvo tega študija, saj ga je določal sam sistem in iz njega izhajajoče potrebe. Nejasno pa je bilo, katere strokovne vsebine in v kakšnem medsebojnem razmerju naj se zajamejo v izobraževalni program, da bo le-ta dajal znanja za uresničenje sistema obrambe in zaščite v družbi, se pravi, v upravnih organih in delovnih organizacijah, za poučevanje v šolah in za vodenje enot teritorialne obrambe, kakor tudi znanja za reševanje znanstveno-raziskovalnih nalog.

Z novim vzgojno-izobraževalnim programom obramboslovja je prišla zelena ustalitev, javna in strokovna razprava o programu pa je omogočila tudi utrditev koncepta študija. Doseženo je bilo določeno ravnovesje v izboru in zastopanosti predmetov iz vojaških znanosti in ved, ter med družboslovnimi in humanističnimi vedami, prišlo je spoznanje v točkah njihovega medsebojnega prepletanja in dopolnjevanja, da bi se oblikoval interdisciplinarni pristop k vprašanju sistema obrambe in zaščite. V enajstem letu obstoja smo to formalno izrazili s preimenovanjem v Katedro za obramboslovje.

Utrjenost vzgojno-izobraževalnega programa je prožna, kar na eni strani dopušča spremembe v smislu večje gospodarnosti v urnem fondu, na drugi pa odprtost za prilagajanje potrebam družbene prakse.

V razvoju kake stroke eno desetletje ne pomeni veliko. pravzaprav toliko manj, kolikor daljša je njena zgodovina. Po preteku prvega desetletja – rekli bi lahko – institucionalnega prizadevanja za nekaj, kar danes imenujemo (slovensko) obramboslovje, pa je umestno vprašati se, v čem vidimo njegovo obstojanje.

»Živo silo« predstavljajo študentje obramboslovja, povprečno 150 letno, njihovih dvajset učiteljev na katedri in dolga vrsta tistih, ki k oblikovanju obramboslovja prispevajo posredno z razvijanjem svojih strok, nadalje vzgojno-izobraževalni programi ter rezultati izobraževalnega dela, 115 diplomiranih obramboslovcev, dva magistra in dva doktorja obramboslovja ter druge intelektualne dobrine, od temeljnih obramboslovnih besedil Dušana Kvedra – Tomaža, prek publicistike v revijah Naša obramba ter Obramba in zaščita, do besedil, ki pravkar nastajajo v Obramboslovnem centru, vse skupaj pa v izčiščanju specifičnega pristopa k vsemu; s čimer si ta družba hoče zagotoviti obstoj in varnost.